

ปฏิรูปสื่อ : เสรีภาพของสื่อมวลชน

กลุ่มงานบริการวิชาการ 3 สำนักวิชาการ
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

บทนำ

นับตั้งแต่ในอดีตเป็นต้นมา มนุษย์จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับการสื่อสารตั้งแต่เกิดจนตาย ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากมนุษย์เราไม่สามารถดำเนินชีวิตอยู่ตามลำพัง โดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่นได้ การสื่อสารจึงมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง การศึกษา สังคม ศาสนา วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งรูปแบบของการสื่อสารก็ได้มีการพัฒนาเป็นลำดับ จากรูปแบบที่เป็นสัญลักษณ์ต่าง ๆ ทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษร และไม่เป็นลายลักษณ์อักษร กระทั่งปัจจุบันนี้ เทคโนโลยีทางการสื่อสารได้พัฒนาไปเป็นอย่างมาก จึงทำให้การติดต่อสื่อสารของมนุษย์เป็นไปได้อย่างรวดเร็ว สะดวกและกว้างขวาง ตลอดจนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จนถึงขั้นที่อาจจะกล่าวได้ว่า สังคมเราทุกวันนี้เป็นสังคมของข้อมูลข่าวสาร (Information Society) ข่าวสารต่าง ๆ เข้ามามีส่วนสำคัญหรือมีบทบาทในการดำรงชีวิตของมนุษย์ในเกือบทุกแบบ (ศุภรัตน์ ฐิติกุลเจริญ, 2540) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมประชาธิปไตยที่ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม สื่อมวลชนจะยิ่งมีความสำคัญและมีการพัฒนามากขึ้น ทำให้สื่อมวลชนเปรียบเสมือนเป็นสุนัขเฝ้าบ้าน(Watch Dog) อันมีหน้าที่สำคัญในการเป็นปากเสียง เพื่อรักษาผลประโยชน์ให้กับประชาชน แต่ในอีกด้านหนึ่งสื่อมวลชนก็กลายเป็นสินค้าที่มีการซื้อขายเหมือนกับสินค้าอื่นทั่วไป อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเข้ามาของระบบทุน ซึ่งลักษณะเช่นนี้ทำให้สื่อถูกรอบงำจากทุนมากขึ้น และยิ่งมีการผนวกอำนาจการเมืองเข้ากับอำนาจทุนทำให้สื่อมวลชนไทยถูกแทรกแซงในลักษณะที่แนบเนียนมากขึ้น ซึ่งปัญหาการแทรกแซงสื่อมวลชนกลายเป็นปัญหาเร่งด่วนของสังคมไทยที่ทุกภาคส่วนจะต้องให้ความสำคัญ เพื่อสื่อมวลชนจะได้มีเสรีภาพและความเป็นกลางในการนำเสนอข่าวสารสู่สาธารณะ อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สื่อสามารถทำหน้าที่เป็นกระจกสะท้อนความเป็นจริงได้อย่างอิสระเสรี ไม่ถูกชี้หน้าไม่ถูกแทรกแซง ไม่ถูกขัดขวาง หรือครอบงำด้วยอำนาจรัฐหรืออำนาจเงินจากผู้ใด ในขณะเดียวกันสื่อมวลชนที่ดีต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและเป็นอิสระทั้งจากรัฐบาลและนายทุน ซึ่งปัจจุบันความเป็นอิสระของสื่อมวลชนอาจถูกกลืนไปบ้างตามสถานการณ์และการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนเองก็อาจมีความไม่เป็นกลางอยู่บ้างด้วยสาเหตุและปัจจัยหลายประการ ทำให้ข้อมูลที่นำเสนอไปสู่ประชาชนปราศจากความรอบด้าน ฉะนั้นจึงเห็นว่าเป็นปัญหาเร่งด่วนที่ต้องแก้ไข (จริยา คงมา, 2554)

จากกรณีปัญหาด้านสื่อมวลชนที่หลากหลายที่มีมาในอดีตจนถึงปัจจุบัน แต่ยังมีได้มีการแก้ไขที่เป็นรูปธรรมอย่างจริงจัง ดังนั้นภายหลังจากการรัฐประหารของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้มีการจัดทำรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 มาตรา 27 กำหนดให้

มีสภาปฏิรูปแห่งชาติ (สปช.) ขึ้นมาทำหน้าที่ศึกษาและเสนอแนะเพื่อให้เกิดการปฏิรูปในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการเมือง การบริหารราชการแผ่นดิน กฎหมายและกระบวนการยุติธรรม การปกครองท้องถิ่น การศึกษา เศรษฐกิจ พลังงาน สาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม สื่อสารมวลชน สังคม และอื่น ๆ โดยทั้งนี้แนวทางที่เป็นรูปธรรมนั้นให้สภาปฏิรูปแห่งชาติไปดำเนินการศึกษาว่า ในแต่ละด้านหรือประเด็นต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ หรืออาจเพิ่มเติมขึ้นมาใหม่ก็ได้ว่าควรจะต้องปฏิรูปอะไรบ้าง และดำเนินการปฏิรูปอย่างไร เพื่อให้ประเทศสามารถเดินหน้าต่อไปได้โดยสงบสุข และปราศจากความขัดแย้งรุนแรงเช่นที่ผ่านมา

ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 มาตรา 27 กำหนดให้สภาปฏิรูปแห่งชาติ ทำการศึกษาและเสนอแนะเพื่อให้เกิดการปฏิรูปด้านต่าง ๆ ดังกล่าว และหนึ่งในประเด็นที่กำหนดให้มีการปฏิรูปด้วยนั้นคือ “การปฏิรูปการสื่อสารมวลชน” หรือเรียกสั้น ๆ ว่า “การปฏิรูปสื่อ” ซึ่งจริง ๆ แล้วการปฏิรูปสื่อไม่ใช่เป็นเรื่องใหม่ หากย้อนกลับไปในอดีตแนวคิดเรื่องการ “ปฏิรูปสื่อ” ได้ถูกกำหนดถึงอย่างจริงจัง ช่วงหลังเหตุการณ์นองเลือดทางการเมืองเมื่อวันที่ 17-20 พฤษภาคม 2535 ซึ่งสามารถนำไปสู่ความรุนแรง คือการที่รัฐบาลในขณะนั้นใช้สื่อของรัฐ ได้แก่ วิทยุและโทรทัศน์ในการบิดเบือนข้อมูลข่าวสารในลักษณะของการใส่ร้ายผู้ชุมนุม หรือบิดเบือนตัวเลขผู้ชุมนุม จนทำให้การชุมนุมขยายตัวมากขึ้นจนไม่มีใครสามารถควบคุมได้ และนำไปสู่การใช้ความรุนแรงในที่สุด

แรกเริ่มเดิมที แนวคิดเรื่อง การปฏิรูปสื่อจำกัดอยู่ที่การปฏิรูปสื่อวิทยุและโทรทัศน์ ซึ่งเป็นสื่อที่หน่วยงานของรัฐยังผูกขาดความเป็นเจ้าของมาตลอด ภาคเอกชนเป็นเพียงผู้รับสัมปทานที่ต้องฟังคำสั่งจากหน่วยงานรัฐที่เป็นเจ้าของสัมปทานเท่านั้น ซึ่งการปฏิรูปให้ภาคเอกชน หรือชุมชนสามารถเข้าไปถือครองกรรมสิทธิ์ในคลื่นความถี่ที่ใช้ในการออกอากาศวิทยุและโทรทัศน์เพิ่งจะมาประสบความสำเร็จในช่วง 1 ปีที่ผ่านมา

เมื่อเทคโนโลยีการสื่อสารมีความเจริญก้าวหน้าขึ้น การสื่อสารด้วยเสียงและภาพวิดีโอ ไม่จำเป็นที่จะต้องกระจายออกไปโดยอาศัยคลื่นความถี่ทางด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์อีกต่อไป การสื่อสารส่งสัญญาณภาพออกไปทางดาวเทียมเริ่มเข้ามามีบทบาทในการเกิดสถานีโทรทัศน์ใหม่ ๆ เช่นเดียวกับการรับสัญญาณสื่อระดับโลก เช่น BBC และ CNN ที่เป็นการรับสัญญาณผ่านดาวเทียมนั่นเอง

จุดเริ่มต้นของการเกิดขึ้นของสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมที่เข้ามามีบทบาทในการเป็นกระบอกเสียงของการชุมนุมทางการเมืองเกิดขึ้นใน พ.ศ. 2548 เมื่อมีการถอดรายการวิเคราะห์ทางการเมืองออกไปจากผังรายการของสถานีโทรทัศน์ช่อง 9 อสมท. จนผู้ดำเนินรายการต้องนำรายการดังกล่าวไปออกอากาศสัจจรและถ่ายทอดสดผ่านสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมจนกลายเป็นชนวนเหตุนำไปสู่การชุมนุมขับไล่รัฐบาลในขณะนั้นในที่สุด ต่อมาเมื่อมีการรัฐประหารในเดือนกันยายน พ.ศ. 2549 ได้เริ่มเกิดขบวนการต่อต้านการรัฐประหารขึ้น ก่อนจะพัฒนาเป็นกลุ่มแนวร่วมต่าง ๆ พร้อมกับการเกิดขึ้นของสถานีโทรทัศน์ดาวเทียมช่องใหม่ที่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการชุมนุมของฝ่ายต่าง ๆ จนกระทั่งเกิดการยึดอำนาจโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือ คสช. เมื่อวันที่ 22

พฤษภาคม 2557 ได้มีการสั่งปิดสถานีโทรทัศน์ดาวเทียมที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเมืองทั้งหมด ทั้งนี้ที่ผ่านมา สถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมมักมีเนื้อหารายการที่เป็นการวิพากษ์ทางการเมืองที่ค่อนข้างเข้มข้นตรงไปตรงมา ชนิดที่ช่องฟรีทีวีทั่วไป ไม่กล้าที่จะออกอากาศเนื้อหาในลักษณะนี้ จนกระทั่งบางครั้งมีการวิพากษ์วิจารณ์ในทำนองที่เป็นห่วงว่า เนื้อหาดังกล่าว เข้าข่ายการสร้างความเกลียดชัง (Hate Speech) ในหมู่คนไทยด้วยกันอีกทั้ง คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ในฐานะหน่วยงานที่จะต้องเข้ามากำกับดูแลก็ยังไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ในช่วงเวลาที่ผ่านมา

ดังนั้น เป้าหมายหลักในการปฏิรูปสื่อ จึงน่าจะอยู่ที่ว่าทำอย่างไร เพื่อให้สื่อมวลชนในประเทศไทยจะทำหน้าที่อย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม ไม่เป็นต้นเหตุของการสร้างความเกลียดชังระหว่างคนในชาติ ในขณะที่หลักการของการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนในระบบประชาธิปไตย คือสื่อจะต้องมีเสรีภาพในการนำเสนอข่าวสาร และวิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ แต่ต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม และอยู่ในกรอบของจริยธรรมแห่งวิชาชีพ ซึ่งการกำกับดูแลให้สื่อทำหน้าที่อยู่ในกรอบจริยธรรมนี้ (ชวรงค์ ลิมป์ปัทมปาณี, 2557)

ในการปฏิรูปสื่อ มีการกล่าวถึงหลายประเด็นในการปฏิรูป อาทิ เสรีภาพของสื่อ จริยธรรมของสื่อ องค์กรที่เกี่ยวข้องกับสื่อ เป็นต้น แต่ในที่นี้ผู้เรียบเรียงได้หยิบยกเฉพาะประเด็นเรื่องเสรีภาพขึ้นมานำเสนอ ด้วยเห็นว่า เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะมีผลกระทบต่อเรื่องจริยธรรมของสื่ออีกด้วย หากสื่อขาดซึ่งเสรีภาพ ความเป็นอิสระในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารก็อาจจะมีการบิดเบือนหรืออาจไม่ครอบคลุมได้

เสรีภาพสื่อมวลชน

เสรีภาพของสื่อมวลชนเป็นเสรีภาพขั้นพื้นฐานของระบบประชาธิปไตย ถ้าสื่อมวลชนถูกครอบงำโดยรัฐ สื่อมวลชนก็จะเป็นกระบอกเสียงในการโฆษณาชวนเชื่อของผู้มีอำนาจรัฐ ประชาชนก็จะรับรู้ได้เฉพาะในเรื่องที่ผู้มีอำนาจต้องการให้ประชาชนรับรู้และรู้เท่าทันและในแบบที่ผู้มีอำนาจอยากให้อำนาจปิดปากสื่อมวลชนจึงเป็นการปิดหูปิดตาประชาชน และหากครอบครองสื่อได้ก็ย่อมสามารถชักจูงประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มีการศึกษาน้อยไปในทางที่ผู้มีอำนาจรัฐต้องการได้

เสรีภาพนับเป็นหัวใจอันสำคัญยิ่งของสื่อมวลชนอันเป็นสิ่งที่ขาดเสียมิได้ ในการดำเนินกิจการสื่อในระบบประชาธิปไตยนั้น ๆ สื่อมวลชนมีหน้าที่ที่สำคัญอย่างหนึ่งคือการตรวจสอบการบริหารงานของรัฐบาลและเจ้าหน้าที่ของรัฐว่าดำเนินงานอย่างถูกต้องเที่ยงธรรมและสมควรหรือไม่ และขณะเดียวกันก็คอยดูแลปกป้องผลประโยชน์ของประชาชน ในเมื่อสื่อมวลชนมีเสรีภาพแล้วผู้ที่จะได้รับประโยชน์จาก “เสรีภาพ” ไม่ใช่มีเฉพาะเพียงฝ่ายตัวสื่อมวลชนเองเท่านั้น ฝ่ายรัฐและประชาชนก็ย่อมได้รับประโยชน์จากเสรีภาพนี้ด้วย จึงอาจกล่าวได้ว่า “เสรีภาพของสื่อมวลชนคือเสรีภาพของประชาชน” ซึ่งมีคำกล่าวที่ว่าดัชนีชี้ความเจริญของประเทศ คือความมีเสรีภาพของสื่อมวลชน (จรรยา คงมา, 2554) ทั้งนี้เห็นได้ว่าเมื่อเสรีภาพสื่อมวลชนไปกระทบต่อการปฏิบัติงานของรัฐบาล รัฐบาลจึงพยายามแทรกแซงเพื่อให้ได้สื่อมวลชนมาเป็นพวกเดียวกับตน เมื่อสื่อมวลชนถูกแทรกแซงและ

ตกอยู่ภายใต้อำนาจของฝ่ายรัฐบาลจะทำให้ข่าวสาร ข้อเท็จจริงที่สื่อมวลชนนำเสนอออกสู่สาธารณะให้ประชาชนได้รับรู้ นั่น เป็นการรับรู้ข่าวสารเฉพาะด้านบวกเพียงด้านเดียว อันเป็นการลดทอนสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนในสังคมประชาธิปไตยอย่างมาก และดังที่กล่าวมาแล้วว่าดัชนีบ่งชี้ความเจริญของประเทศ คือความมีเสรีภาพของสื่อมวลชนนั้น ข้อมูลสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาวะวิกฤตของสื่อมวลชนไทยอีกอย่างก็คือ ข้อมูลจากการจัดอันดับเสรีภาพของสื่อมวลชนทั่วโลกทั้งสิ้นประมาณ 169 ประเทศ ขององค์กรผู้สื่อข่าวไร้พรมแดน ตั้งแต่ พ.ศ. 2546-2552 พบว่า อันดับเสรีภาพของสื่อไทยลดอันดับลงอย่างต่อเนื่องภายในเวลา 5 ปี เริ่มจาก พ.ศ. 2546 อันดับเสรีภาพของสื่อมวลชนไทยอยู่ลำดับที่ 82 ใน พ.ศ. 2547 ปรับขึ้นมาอยู่ที่ลำดับ 59 ตั้งแต่ พ.ศ. 2548-2550 ลดลงเรื่อยมาจากลำดับที่ 107 ใน พ.ศ. 2548 ลำดับที่ 122 ใน พ.ศ. 2549 และตกต่ำที่สุดใน พ.ศ. 2550 คือลำดับที่ 135 และพอเข้าสู่ พ.ศ. 2551 อันดับเสรีภาพของสื่อมวลชนไทยเพิ่มขึ้นเล็กน้อยมาอยู่ที่ ลำดับ 124 แต่จากการสำรวจประจำปีครั้งล่าสุดในช่วงตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน 2551 ถึง 31 สิงหาคม 2552 เสรีภาพของสื่อมวลชนไทยอยู่ในลำดับที่ 130 ของโลก จากข้อมูลดังกล่าวมาจะเห็นได้ว่าในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นเป็นพื้นที่ขาดแคลนเสรีภาพสื่อ และในขณะที่คนไทยเคยถูกจัดอันดับไว้ค่อนข้างสูงกว่าประเทศเพื่อนบ้าน แต่ลดอันดับลงอย่างต่อเนื่องก็สะท้อนให้เห็นว่าเมื่อกิจการสื่อมวลชนได้เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ก็ย่อมต้องดำเนินการทุกอย่างเพื่อให้ได้มาซึ่งกำไรสูงสุด ยังผลให้มีการแข่งขันอย่างจริงจัง รวมทั้งมีการมุ่งแสวงหาผลประโยชน์เพื่อความอยู่รอดและความร่ำรวยขององค์กรซึ่งเป็นกรอบที่บีบบังคับให้สื่อมวลชนมีฐานะและธาตุแท้ในการตกเป็นเครื่องมือแห่งการแสวงหาผลประโยชน์ของผู้เป็นเจ้าของสื่อ ซึ่งทำให้เห็นได้ชัดเจนว่าภายใต้ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเป็นเรื่องยากที่สถานะของสถาบันสื่อมวลชนในสังคมไทยจะคงไว้ซึ่งสิทธิเสรีภาพในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นกลางอย่างเต็มประสิทธิภาพ トラบดีที่สังคมไทยยังตกอยู่ภายใต้อำนาจทุนที่แฝงตัวมากับการใช้อำนาจรัฐเพื่อประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม (จรรยา คงมา, 2554)

สำหรับการจัดอันดับเสรีภาพของสื่อประจำปี พ.ศ. 2553 ที่บุบผา เมฆศรีทองคำ เผยแพร่ไว้เมื่อ พ.ศ. 2554 ว่า องค์กรนานาชาติ 2 องค์กร ได้ทำการสำรวจและจัดอันดับเสรีภาพสื่อ โดย “ฟร็ดอม เฮาส์” (Freedom House) จัดทำดัชนีว่าด้วยเสรีภาพของสื่อ โดยทำการสำรวจครอบคลุมเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่าง 1 มกราคม ถึง 31 ธันวาคม 2552 จากจำนวนทั้งหมด 196 ประเทศทั่วโลก โดยกระบวนการจัดระดับเสรีภาพสื่อเน้นความมีเหตุผลและความสมดุล รวมทั้งการพิจารณาอย่างรอบคอบโดยปราศจากอคติ ดังนั้นวิธีการตรวจสอบระดับของเสรีภาพในแต่ละประเทศประกอบด้วยชุดคำถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 หมวด ได้แก่ 1.สภาพแวดล้อมทางกฎหมาย (Legal Environment) 2.สภาพแวดล้อมทางการเมือง (Political Environment) 3.สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ (Economic Environment)

พบว่าภาพรวมด้านเสรีภาพของสื่อทั่วโลกย่ำแย่ลงเป็นปีที่ 8 ติดต่อกัน เมื่อเปรียบเทียบ 10 ประเทศอาเซียน ประเทศไทยถูกจัดอยู่ในอันดับสุดท้าย รองจากประเทศฟิลิปปินส์และประเทศอินโดนีเซียที่จัดอยู่ในประเทศที่สื่อมีเสรีภาพเพียงบางส่วน

ตารางการจัดอันดับเสรีภาพของสื่อประจำปี 2553 ของฟรีดอม เฮาส์

ประเทศ	อันดับโลก	อันดับในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก	ระดับคะแนน	สถานภาพ
ฟิลิปปินส์	97	21	48	มีเสรีภาพเพียงบางส่วน
อินโดนีเซีย	107	23	52	มีเสรีภาพเพียงบางส่วน
ไทย	124	27	58	มีเสรีภาพเพียงบางส่วน
กัมพูชา	134	29	61	ไม่มีเสรีภาพ
มาเลเซีย	141	31	64	ไม่มีเสรีภาพ
สิงคโปร์	151	32	68	ไม่มีเสรีภาพ
บรูไน	163	34	75	ไม่มีเสรีภาพ
เวียดนาม	177	36	82	ไม่มีเสรีภาพ
ลาว	181	37	84	ไม่มีเสรีภาพ
พม่า	194	39	95	ไม่มีเสรีภาพ

ที่มา : Freedom of the Press 2010

สำหรับองค์กรผู้สื่อข่าวไร้พรมแดน (Reporters without Borders) ได้จัดอันดับเสรีภาพของสื่อประจำปี พ.ศ. 2553 โดยทำการสำรวจตั้งแต่ 1 กันยายน 2552 ถึง 31 สิงหาคม 2553 ครอบคลุม 178 ประเทศทั่วโลก ซึ่งในการจัดอันดับครั้งนี้ไม่เพียงสำรวจถึงผลกระทบและความรุนแรงที่มีต่อสื่อ แต่ยังรวมไปถึงนโยบายการเซนเซอร์ การเข้าถึงข้อมูล ระดับขีดความสามารถในการอนุญาตให้สื่อได้สืบสวนและวิจารณ์เรื่องต่าง ๆ อีกด้วย โดยในการเก็บรวบรวมข้อมูล จะครอบคลุมประเด็นดังต่อไปนี้

1. การทำร้ายร่างกาย
2. จำนวนของนักข่าวที่ถูกฆ่า ถูกคุมขัง ถูกทำร้ายร่างกาย หรือถูกคุกคามและบทบาทของรัฐบาล
3. การคุกคามทางอ้อม การรังควาน และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร
4. การเซนเซอร์ และการเซนเซอร์ตนเอง
5. การควบคุมสื่อ
6. ความกดดันทางศาล ทางธุรกิจและทางรัฐบาล
7. อินเทอร์เน็ต และสื่อใหม่

พบว่าประเทศในแถบยุโรปเหนือ สื่อมีเสรีภาพอย่างเต็มที่ ในขณะที่ประเทศในกลุ่มอาเซียนพบว่า ประเทศไทยจัดอยู่ในอันดับที่ 153 ของโลก และในอาเซียนอยู่ในอันดับที่ 6 รองจากประเทศอินโดนีเซีย ประเทศกัมพูชา ประเทศสิงคโปร์ ประเทศมาเลเซีย และประเทศบรูไน

ตารางการจัดอันดับเสรีภาพสื่อใน 10 ประเทศอาเซียน

ประเทศ	อันดับโลก	อันดับในอาเซียน	คะแนน
อินโดนีเซีย	117	1	↓ 35.83
กัมพูชา	128	2	↓ 43.83
สิงคโปร์	136	3	↓ 47.50
มาเลเซีย	141	4	↓ 50.75
บรูไน	142	5	↑ 51.00
ไทย	153	6	↓ 56.83
ฟิลิปปินส์	156	7	↓ 60.00
เวียดนาม	165	8	↑ 75.75
ลาว	168	9	↑ 80.50
พม่า	174	10	↓ 94.50

ที่มา : หนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์ ฉบับประจำวันวันที่ 21 ตุลาคม 2553

จากการจัดอันดับเสรีภาพของสื่อประจำปี พ.ศ. 2553 ทั้งของฟรีดอม เฮาส์ และองค์กรผู้สื่อข่าวไร้พรมแดน ซึ่งเมื่อพิจารณาในกรณีของประเทศไทยจะสะท้อนให้เห็นว่ามีปัญหาในด้านการทำงานของสื่อ ดังจะเห็นได้ว่าผลการจัดอันดับเสรีภาพสื่อของฟรีดอม เฮาส์ พบว่าไทยมีเสรีภาพเพียงบางส่วน เช่นเดียวกับผลการจัดอันดับเสรีภาพขององค์กรผู้สื่อข่าวไร้พรมแดนที่พบว่าการจัดอันดับเสรีภาพสื่อไทยตกลงมาถึง 23 อันดับ เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ทางการเมืองในช่วงที่ผ่านมา จึงทำให้การทำงานของสื่อไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ (บุปผา เมฆศรีทองคำ, 2554)

ทั้งนี้ จากข้อมูลที่เผยแพร่ไว้ในเว็บไซต์ประชาไท เมื่อ พ.ศ. 2556 พบว่า ประเทศไทยอยู่ในสถานะประเทศที่ “มีเสรีภาพเพียงบางส่วน” ใน พ.ศ. 2552 จากนั้น กลายมาเป็น “ไม่มีเสรีภาพ” ใน พ.ศ. 2553 จากการใช้กฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์และกฎหมายเกี่ยวกับหมิ่นพระบรมเดชานุภาพหลังจากนั้นได้ขยับสถานะขึ้นมาเป็น “มีเสรีภาพเพียงบางส่วน” ใน พ.ศ. 2554 และจากการแถลงข่าว และเผยแพร่รายงานเสรีภาพสื่อประจำปี พ.ศ. 2555 ของฟรีดอม เฮาส์ ได้จัดให้ประเทศไทยอยู่ในสถานะประเทศที่ “ไม่มีเสรีภาพ” เนื่องจากการใช้กฎหมายดังกล่าว

จากการจัดอันดับเสรีภาพสื่อของหน่วยงานฟรีดอม เฮาส์ (Freedom House) พ.ศ. 2555 ที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ศูนย์ข้อมูล&ข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง (TCIU) พบว่า ประเทศไทยในอาเซียนรวมทั้งติมอร์ เลสแต้ มีเพียงอินโดนีเซียประเทศเดียวที่ถูกระบุว่า “มีเสรีภาพ” ส่วนไทย มาเลเซีย สิงคโปร์ และติมอร์ เลสแต้ ถูกระบุว่า “มีเสรีภาพเพียงบางส่วน” ขณะที่บรูไน พม่า ลาว กัมพูชา และเวียดนาม ถูกระบุว่า “ไม่มีเสรีภาพ”

ส่วนการจัดอันดับเสรีภาพสื่อโดยองค์กรผู้สื่อข่าวไร้พรมแดน (Reporters without Borders พ.ศ. 2556 จากทั้งหมด 179 ประเทศ โดยอันดับสูงสุดคือ ตีมอร์ เลสเต้ อยู่อันดับที่ 90 บรูไนอันดับที่ 122 ไทยอันดับที่ 135 อินโดนีเซียอันดับที่ 139 กัมพูชาอันดับที่ 143 มาเลเซียอันดับที่ 145 ฟิลิปปินส์อันดับที่ 147 สิงคโปร์อันดับที่ 149 พม่าอันดับที่ 151 ลาวอันดับที่ 168 และเวียดนามอันดับที่ 172 (ซีเอ็ม.112ทำให้สื่อไทยไม่มีเสรีจริง “พม่า” หวั่นธุรกิจครอบครักรัฐไม่คุมเสรีภาพสื่ออาเซียนเผชิญ4ปัญหา, ม.ป.ป.)และการจัดอันดับเสรีภาพสื่อ ใน พ.ศ. 2557 ที่เผยแพร่ไว้ในเว็บไซต์ขององค์กรดังกล่าวพบว่าประเทศสมาชิกอาเซียนที่ขยับอันดับดีขึ้น คือประเทศบรูไน ไทย พม่า และอินโดนีเซีย ขยับขึ้นมา 6,6, 7 และ 8 อันดับ ตามลำดับ โดยประเทศสมาชิกอาเซียนได้ถูกจัดอันดับไว้ ดังนี้ประเทศบรูไน อยู่ในอันดับที่ 117 ประเทศไทยอันดับที่ 130 อินโดนีเซียอันดับที่ 132 กัมพูชาอันดับที่ 144 พม่าอันดับที่ 145 มาเลเซียอันดับที่ 147 ฟิลิปปินส์อันดับที่ 149 สิงคโปร์อันดับที่ 150 ลาวอันดับที่ 171 และ เวียดนามอันดับที่ 174

ตารางการจัดอันดับเสรีภาพสื่อใน 10 ประเทศอาเซียน

ปี 2556		ปี 2557	
ประเทศ	อันดับโลก	ประเทศ	อันดับโลก
บรูไน	122	บรูไน	117
ไทย	135	ไทย	130
อินโดนีเซีย	139	อินโดนีเซีย	132
กัมพูชา	143	กัมพูชา	144
มาเลเซีย	145	พม่า	145
ฟิลิปปินส์	147	มาเลเซีย	147
สิงคโปร์	149	ฟิลิปปินส์	149
พม่า	151	สิงคโปร์	150
ลาว	168	ลาว	171
เวียดนาม	172	เวียดนาม	174

จากการจัดอันดับเสรีภาพสื่อของแต่ละสถาบันจะพบว่าประเทศสมาชิกอาเซียนยังคงมีปัญหาเกี่ยวกับเสรีภาพสื่ออยู่ แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงอันดับของบางประเทศในทิศทางที่ดีขึ้นก็ตาม ฉะนั้นในการปฏิรูปสื่อจำเป็นต้องทำให้สื่อมีเสรีภาพอย่างแท้จริง ปราศจากการกีดกัน ครอบงำ แทรกแซงจากอำนาจรัฐและนายทุน เพื่อให้สื่อได้มีอิสระในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารสู่สาธารณชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นประโยชน์ต่อสื่อมวลชนเอง ประชาชนและประเทศชาติโดยรวม

บรรณานุกรม

จริยา คงมา. (2554). “มาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาการแทรกแซงสื่อมวลชนโดยรัฐบาล”.

สืบค้น 15 สิงหาคม 2557 จาก <http://libdcms.mida.ac.th/thesis6/2554/b176005.pdf>

ชวรงค์ ลิมป์ปัทมปาณี. (2557). “ปฏิรูปสื่อ : โจทย์หินของสภาปฏิรูปแห่งชาติ?”.

สืบค้น 8 สิงหาคม 2557 จาก http://www.isranews.org/isra-news/item/31855- ,media_31855.html

บุบผา เมฆศรีทองคำ. (2554). “เสรีภาพของสื่อ : การจัดอันดับขององค์กรสื่อนานาชาติ” วารสารนักบริหาร

สืบค้น 17 สิงหาคม 2557 จาก <http://www.luangta.com/archive2/pdf/app16.pdf>

ปราณี จิตรอำไพ. (2552). *การใช้เสรีภาพของสื่อมวลชนกับการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล*

สืบค้น 10 สิงหาคม 2557 จาก <http://www.tja.or.th/index.php?option=com>

[rokdownloads&view=folder&Itemid=27&id=372](http://www.tja.or.th/index.php?option=com_rokdownloads&view=folder&Itemid=27&id=372) :-

ประชาไท .(ป.ป.ม). *ฟรีดอมเฮาส์ลดอันดับเสรีภาพสื่อไทยจาก “ไม่เสรี” เป็น “เสรีบางส่วน”* สืบค้น 15

กันยายน จาก 2557 <http://www.prachathai.com/journal/2013/05/46536>.

ศุภรัศมี จิตติกุลเจริญ. (2540). “*ทฤษฎีการสื่อสาร*” สืบค้น 15 สิงหาคม 2557

จาก http://e-book.ram.edu/e-book/m/mc111/mc111_cover.html

ศูนย์ข่าว TCJ. (2556). “*ซี ม112.ทำให้สื่อไทยไม่มีเสรีจริง หวั่นธุรกิจครอบแมร์รัฐไม่คุม “พม่า” เสรีภาพสื่อ*

อาเซียนเผชิญ 4 ปัญหา” สืบค้น 16 กันยายน 2557 จาก <http://tcjthai.com/tcijthainews/>

สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. (2555).

การกำกับดูแลเนื้อหากิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์สู่ประเทศไทย- (มปท)

Reporters without borders.(2014) *World Press Freedom Index 2014* สืบค้น 2557 กันยายน 16

จาก <http://rsf.org/index 2014/endex2014.php>.

